

LBRIS

We know
books

Dumitru Popescu

BALETUL FANTASMELOR

(O versiune literară a visului)

*Ediția a doua
revăzută de autor*

Hoffman

SCHIMBAREA DE DECOR

Am simțit cum mi se îngreunează capul și motoarele silențioase ale minții se opresc. Într-o stranie fulgerare obscură, prin ceața morții celei mici, a somnului, am văzut cum se schimbă țărâmurile.

Orașul, cu nesfârșita câmpie ce-l înconjoară, cu marile și micile lui clădiri, cu mașini, oameni și lucruri, ca o aluviune opacă, o viitură densă, aproape vâscoasă, alunecă și curge vertiginos, dar totuși monoton, undeva, în neant. Într-o clipită totul a dispărut, pământul, scoarța planetei și atmosfera ei rămânând așa cum au ieșit din atelierul vreunui Hefaistos al legendei.

Dar, imediat, și în sens invers, planeta s-a populat la loc, fiind acoperită de țărâmul nocturn, oniric, al fantasmelor.

...Spre crenelurile înalte, de piatră, ale cetății, urcă, într-o inversă pantă dulce, convoiul nesfârșit, de o fastuoasă solemnitate, al unei măreții tănuite, în sfârșit eliberate din chingile istoriei. Și din care nimeni nu poate alege ce e fals de ce e adevărat. Avangarda cortegiului era alcătuită din trei elefanți albi, de proporții neobișnuite, despre care se spunea că ținuseră până nu demult însuși pământul pe umerii lor.

Pe ceafa unuia se clătina un jilț de aur gol, probabil destinat mie, mi-am zis, surprinzându-mi un zâmbet șolti-

car, acolo, în locul unde mă țineam ascuns. Al doilea purta pe spate un enorm vas de ceramică albastră, din care ieșea, încolăcindu-se ca un șarpe boa nervos, căutându-și aripile, spiritul. Spiritul meu, de bună seamă, dar care nu mă vedea, nu vedea pe nimeni, doar se înșuruba în albul lăptos al cerului. Și în sfârșit, al treilea elefant legăna încet o placă de ardezie verde, având încrustați în centru propriii mei ochi, cu pleoapele coborâte, așa cum arătau, desigur, în clipa adormirii.

În spatele nobililor animale ce pășeau grațios, ca niște dansatoare hinduse, se înșirau marile categorii îndreptățite să participe la ceremonie: războinicii în veșminte de luptă, înzăuați din cap până în picioare, preoții în haine lungi, albe, cu poalele și mânecile fluturând în vânt, vestalele, îmbrăcate în negru ca niște păsări rău prevestitoare, ca bocitoarele casandriene, ducându-și în faldurile robelor blestemele, un fel de însemne ale iadului.

În ceea ce mă privește, nu știam unde mă aflu, și aceasta îmi dădea o secretă și perversă bucurie egoistă. Lunga, impresionanta coloană înainta la pas, urmând cadența unei melodii apăsătoare, fără izvor anume, împrăștiind de-a lungul întregii văi o severă lamentație, o clamoare neinteligibilă. Și pe măsură ce șirul avansa fără nicio grabă, de undeva din spate începeau să răzbată zgomote stridente și răgușite, amortizate de depărtare sau de un consemn, și să se înfiripe vedenia altor demonstranți. Încet-încet am deslușit mulțimea dezordonată, totuși ținută de cineva în frâu, a animalelor preistorice, cu liniile lor disproporționate, coșmarești, de zburătoare răpitoare, de reptile și mamuți.

Ceremonialul nu avea, se pare, niciun program, nicio anume desfășurare în timp și spațiu. Nu exista vreun indiciu

asupra locului de unde vin acești actori de defilare, și unde se duc. Nimeni nu părea să-i conducă.

Deodată, atenția mi-a fost atrasă de ochii încastrați pe panoul de ardezie verde, și pe care nimeni altcineva nu-l lua în seamă. Începeau să palpite. Era o mișcare lăuntrică a globurilor sub pleoapele coborâte, închise ca niște lespezi. Parcă se pregătea o deschidere, o eliberare și o iluminare. Și chiar după un scurt zbugium spastic, lespezile începură să se ridice, ca după un mormânt din care mortul învie. Atunci, în clipele dintre ridicarea pleoapelor de pe ochii din panoplie, adică de pe ochii mei, și trezire, am văzut prăbușirea fastuosului ceremonial al trecerii prin tărâmul de noapte, generos, inventiv și inspirat, conceput parcă de un mare regizor de spectacol artistic.

Tărâmul s-a spart dintr-odată, ceva de sub el înghițind totul ca o gură hulpavă de căpcăun astral.

De data aceasta, grandioasa desfășurare de figurație, ca o scenă a Scalei din Milano când joacă Nabucco, s-a transformat într-o lavă incandescentă de vulcan. S-a produs o revărsare de foc moale, înceată, dar necruțătoare, ce nu lăsa în urmă decât dâra cenușiu-argintie a scrumului, ca semn că pe acolo trecuseră fantasmele.

Tărâmul s-a închis apoi, fiindcă la marginea lumii celorlalte, gata să se ivească, începeau să cânte cocoșii dimineții.

FLORI ȘI OAMENI

Cobor dintr-o clădire înaltă, de la etajele superioare. Ba cu liftul, ba pe scări. Nu conștientizez unde am fost, la un for superior, bănuiesc. Ajung la parter, dar se vede treaba că n-am nimerit spre ieșirea centrală, ci spre una dosnică. Nu văd cum să ajung în stradă, decât, poate, sărind de pe acoperișul plat a ceva ce credeam că e garaj. Părăsesc această pistă. Pe o cale ocultă ajung, totuși, în stradă, unde mă trezesc în compania unei perechi de vârstă a doua avansată. Rezulta că ne cunoaștem, dar nu evocam niciun trecut comun. Se părea că m-au invitat la ei acasă, dar nu în mod expres și nici cu vreo motivație.

Intrăm în „locuință” direct din stradă, printr-o ușă ce nu dă într-un spațiu de trecere, cum e normal. Suntem într-o odaie de dimensiune obișnuită, complet goală, având doar dușumele și pereți. M-am mirat cu voce tare cum se descurcă în condițiile respective. M-au liniștit cu un cuvânt sau două, și cu un zâmbet calm, convins. Din clipa aceea au început să apară însă și alți musafiri. La început doi sau trei și un adolescent, acesta prezentat ca fiu al perechii, și căruia îi lipsea un ochi. Cel bun părea zidit cu un fel de mortar întins și în jur, pe obraz. La un moment dat, dintre invitați unul s-a apropiat de mine, cu o mină radioasă, încântat,

supraamical. Mi-am dat seama că și eu îl cunosc, fără să-l pot identifica. Parcă ne-am și îmbrățișat și ne-am lovit cu palmele pe spate, cum fac prietenii vechi. Tot timpul cât am rămas acolo l-am văzut și l-am simțit pe aproape. Apoi musafirii s-au înmulțit, majoritatea dând impresia că mă cunosc de mult (și eu la fel). Mă stăpânea convingerea că am fost împreună cu ei în altă etapă a vieții, sau în altă viață.

Pe nesimțite, încăperea s-a lărgit, ajungând la dimensiunea unui salon. Peretele din fund, acum îndepărtat, se învăluisese într-un fel de ceață, prin care abia ghiceam o pictură murală. Încet-încet ceața s-a împrăștiat (poate fusese ceva pe ochii mei) și acel perete din fund (ba chiar și cei laterali) s-a dezvăluit în toată splendoarea pe care o bănuisem.

Era o operă picturală grandioasă, de o frumusețe complexitoare, cu un colorit armonios și cu o viață tumultuoasă, ca a naturii – dar nu pământeană, paradisiacă. Uneori vedeam o enormă aglomerare florală (cu flori gigantice), alteori un ocean de trupuri în valuri. Gândul mă ducea la „Judecata de Apoi” a lui Michelangelo din Capela Sixtină, ce părea transplantată aici cu alt scop decât cel artistic sau religios. Dar de ce această glisare, de la explozia florală de corole și buchete supradimensionate halucinant, la o panoramă umană cu puzderie de trupuri goale, desăvârșite în eleganța liniilor lor vii? Mi se înfățișa o viziune a genezei total diferită de cea a picturii renascentiste, de tragica naștere adamică urmată de păcatul original și alungarea din rai?

Prin vis, începeam să înțeleg ceva la care nu mă gândisem niciodată, și anume că întâi au fost florile, ca etapă superioară a sublimării materiei, ca apogeu al frumosului în natură, și apoi apariția omului. Reieșea că omenirea se trage din această generoasă, risipitoare estetică siderală, mân-

dră de ea însăși, saturată de splendoare și gata să acceadă la etapa ființei conștiente de sine? Opulenta speță nouă, așa cum o vedeam pe frescă, conținea destinul contradictoriu al umanității? Este vorba de rai și de iad, gândite de altfel și de Michelangelo, dar nu distincte, separate, ca două lumi opuse, ci îmbinate, împletite strâns. Ca dualitatea magnifică și nimicitoare a fericirii și durerii. Sau ca date fundamentale ale stadiului de autodepășire în care a ajuns firea universală.

Eram stăpânit de o emoție puternică și aceasta căpăta forța unei solidarități organice cu ființele binecuvântare și damnate ce palpitau în mulțimea aceea, prea puțin deosebită ca grație a formelor și culorilor de tabloul floral. Eram dintre ei, eram al lor, ca ei, și îi înțelegeam frățeste, confundându-mă cu destinul lor prin admirație și prin milă. Cum aș mai fi putut să urăsc vreodată acele ființe, să le dușmănesc, să le blestem, să îndrăznesc a le face cel mai mic rău?

Am numit în mintea mea ceea ce vedeam frescă a fraternității.

Musafirii se înmulțiseră, zeci de oameni foiau în jur, dar toată această mișcare lentă, foarte lentă se producea în tăcere, lăsând ca accentul interesului să cadă pe frescă – în ciuda faptului că invitații nu se arătau dornici s-o privească, eu fiind singurul captivat de splendoarea ei. Când mi-am dezlipit ochii de pe pereți, am descoperit că în mijlocul salonului fusese așezată o masă lungă din lemn masiv, sculptat, somptuos-medievală. Lipseau scaunele, iar pe masă nu era nimic. Mai erau prelungiri la capete, și la unul din ele ne aflam înghesuiți, eu și „prietenu” exuberant pe care nu-l putusem identifica. Peretele din fund s-a învăluit din nou în ceață, și atunci m-am trezit cu impresia că am asistat la un film, am citit o carte sau totul mi s-a povestit.

PLĂCINTA DIN VIS E... VIS

Visam că scriu. Probabil la o carte sau la vreun eseu, oricum la ceva palpitant (pentru mine). Căci îmi simțeam concentrate în acest act toate facultățile intelectuale. Eram inspirat, ideile se revărsau în cascadă și găsisem tonul potrivit, grăbindu-mă cumva să nu pierd nimic din bogatul zăcământ, din incandescența minții. Umplusem o grămadă de pagini cu scrisul meu dens, ornamental, ce parcă sugera o stare de grație a spiritului. Mai visasem și altădată că scriu, dar în dinamica fanteziei onirice nu dădusem importanță momentului, alunecând mereu spre altă etapă, antrenat în alt curs central. De data aceasta m-am comportat însă ca în viață, mi-am propus să recitesc și să corectez, așa cum fac de regulă după terminarea unui fragment cu oarecare autonomie. Dar, consternare! Textul asupra căruia mă aplecam, încercând să descifrez și să reconstitui substanța și cursivitatea frazelor, noutatea și prospețimea ideii, îl găseam absolut neinteligibil. Nu doar că mi s-ar fi părut, să zicem, transpus în altă limbă, una complet necunoscută, dar nu mai recunoșteam nici literele, alfabetul. Ceea ce vedeam pe filele scrise de mâna mea nu mai comunica nimic, și nici nu era, propriu-zis, o formă de exprimare.

Atunci ce făcusem în timpul acelei stări de maximă efervescență creatoare, când fluxul ideilor, ca și al imaginilor ideatice, trecea prin mine cu atâta forță și lejeritate? Mă jucasem? Fusesem pradă unor false inspirații și creativități? Doar mimasem scrisul? Nu eram obișnuit cu asemenea falsuri în visele mele. Cu atât mai puțin în exercitarea autentică a acestei îndeletniciri, scrisul fiindu-mi modul suprem de manifestare a personalității, a sinelui, a sensibilității. Dar ceea ce chiar m-a înspăimântat a fost găsirea unor „pasaje” nescrise, în locul lor apărând acum pete albe pe coala de hârtie. Aceasta putea fi interpretată cumva ca o intenție de a trage chiulul, de a înșela supraveghetorul la un examen constând numai din actul fizic al scrierii? Dar eu nu mă aflu la niciun examen. În deplină libertate individuală, beneficiind de o fertilă excitație psihică și cerebrală, dădeam formă materială gândirii și simțirii celor mai intime.

Nu am găsit nicio explicație a anomaliei din timpul visului și, de aceea, poate, neuronii mei au găsit cu cale să iasă din inhibiție, să-mi ofere altă posibilitate de a dezlega șarada. Am renunțat la somn și m-am angajat într-o adevărată întreprindere dedectivistică. Mi-am pus întrebarea: nu poți gândi coerent în vis? Sau nu poți gândi literar, adică în imagini, întruchipând omenescul în alți indivizi, într-o lume din afara ta? Cum naiba? Mi s-a întâmplat să visez chiar și poezii și să le pot reconstitui la trezire – e drept, doar pentru câteva secunde, după care s-au fărâmițat. Deoarece visul e friabil și dizolvabil, se topește ușor, în mediul exterior somnului moare, se aneantizează (cu excepția celor ce se întipăresc puternic în conștiință). Nu de puține ori din vis m-am ales cu idei valabile în lumea reală, chiar așa, în forma lor brută. Nu mai vorbesc de efortul conștient de a-mi

cizela în vis vorbirea, stilul, de a alege cuvintele (la propriu), renunțând la unele și înlocuindu-le cu altele mai plastice.

Ce nu are consistență în vis? Tot ce e material. Palatele pe care le construim, sau le locuim, sau doar le vedem, nu există. Sunt doar fantezie. Și grădinile, fluviile, pământul ori animalele, păsările. Ori bijuteriile, banii. Toate, toate bunurile materiale. Visul e suprema lecție a zădărniceii. Visăm cum ne zbuțuim să ne îmbogățim și, batjocorind cinstea, morala, călcând chiar pe cadavre, ne umplem de bani, ne scaldăm în aur, dar la trezire, cu ochii dilatați de poftă și de vanitate, constatăm că nu posedăm nicio para chioară. Nu cumva, până la urmă, bogățiile pentru care ne sacrificăm la propriu demnitatea și sufletul sunt și ele vis mincinos, din care ne trezim în pușcărie ori în apropierea dricului și cimitirului?

Dar să revenim. Cum să dăinuie scrisul din vis? Nu este și scrisul tot act material? Scriu cu stiloul, cu creionul, cu pana de găscă, cu mașina de scris ori, mai nou, cu calculatorul, dar unde sunt toate acestea în vis? Fantezia onirică îți poate înlesni această postură, îți împlinește chiar aspirația de a fi poet, scriitor, compozitor, pictor. Dar ca iluzie, nu ca fapt împlinit. Or, în visul meu, îndrăzneam să verific materialitatea scrisului, cum mi se întâmplă în viață, și n-am mai găsit decât bazaconii, „ala bala portocala”, reziduul penibil al himerei. Spre deosebire, roadele spiritului rămân în noi și după trezire, căci nu sunt condiționate de o materialitate biologică, nu depind de instrumentele tehnice ale civilizației.

În vis, pătrundem în splendide grădini suspendate, dar ne putem bucura de acest frumos cadou doar ca primii oameni din rai, pe când ei dispuneau de puterea harului.

PUNTEA DIN CER

Umblam cu doi bărbați prin oraș. Despre ei știam doar că unul e tânăr și altul de vârstă mijlocie. Călăuzit de ei, am intrat pe nesimțite „în zona în schimbare”, despre care știam ceva, dar atât de puțin încât ce am văzut mi-a produs exclamații de uimire și încântare. Cum să descriu zona? Ca pe vestigiile unui oraș milenar, cu goluri, ruine și podoabe arhitectonice în reconstituire, cu sumedenie de clădiri de locuit impozante, dar putrezite, sau dărâmate voit numai pe jumătate, altele fiind aproape refăcute, având ziduri uriașe de cărămidă roșie proaspătă. Vedeam palate înnegrite de vreme, sumbre, așteptând să fie tencuite din nou. Altele fuseseră lăsate cum le-a mâncat timpul, gen Colosseumul de la Roma – uriașe măsele cariate. Existau și doar fațade, fațade de temple despre care nu se mai știa cum au fost în întregime, cu pilaștrii purtând o solemnitățe moartă, pe care nimic nu o va mai putea trezi. Nu erau străzi, pătrundeam pe un fel de culoare, având pe jos pământ bătătorit, umed. Nicăieri nu răscoleam cu picioarele praf și de-abia ne strecuram printre ziduri strâmte. Cam atât înțelegeam că s-a putut salva, restul fusese nimicit de timp, de năvăliri și războaie, de istorie. Într-adevăr, am ajuns la un punct, sau la o linie, de unde se căsca valea adâncă a istoriei, nesfârșită, pustie, cu urme de moloz, cu temelii tocate, cu praf de cărămidă.

— Trebuie să ne ducem dincolo, a spus unul din tovarășii mei. Nu se vede de aici, e destul de departe. N-am zis nimic, dar mă întrebam pe unde o să coborâm, și cât ne va lua să străbatem valea aceea fără capăt. Nu vedeam nimic ce mi-ar fi sugerat orașul din care plecasem, în care se presupunea că locuim. Și atunci? Nu mai știu ce am făcut împreună cu companionii mei, dar până la urmă m-am trezit pe un fel de punte suspendată la mare înălțime deasupra văii. Poate punte e mult spus. Practic era vorba de două rânduri de sfori pe care îmi sprijineam brațele și de alte sfori pe care îmi târam fundul. Modul de a înainta era un fel de zvâcnituri ale trupului, ce mă ajutau să înaintez cam cu o jumătate de metru odată. Ceva improvizat, extrem de fragil și nesigur. „Trecerea” era o eschibiție ca traversarea unei prăpastii cumplite de către echilibriști nebuni. Pluteam în spațiu pe frânghiile acelea cu un gol înspăimântător sub noi. Eram crispat, deși propriu-zis nu-mi era teamă, ceea ce mă uimea la culme, fiindcă întotdeauna am avut, dacă nu angoasă, un anumit rău de înălțime. Mă întrebam însă câte zvâcnituri din acelea îmi vor trebui ca să străbat văzduhul enormei văi și dacă voi mai putea ajunge vreodată înapoi în oraș. Mă simțeam ca o pasăre grea, obosită, rămasă fără aripi, și căreia spațiul prin care cândva se jucase îi devenise advers, ostil.

Dar ceea ce îmbrățișau ochii mei jur-împrejur, și mai ales deasupra, era copleșitor. O revelație a esenței Universului, a splendorii acelei divinități laice pe care câteodată o atinsesem cu antenele cele mai sensibile ale minții, dar nu mi-o putusem explica. Ceea ce-mi spusese mereu că trebuie să fie o inteligență și o forță creatoare cuibărită în fiecare atom, ca și în ansamblul materiei și energiei universale, acum mi se releva cu simplitatea aritmeticii elementare. Era o nemărginire calmă și blândă, dezbrăcată de orice mister,

constând din alte dimensiuni decât cele cunoscute de modesta noastră planetă, o imensitate ca a oceanelor fără fund, generând la nesfârșit forme ale vieții, ale mișcării perpetue, ale frumuseții și armoniei. Ca un joc grandios al elementelor, al luminii scânteietoare, al schimbărilor infinite, al transparenței și ingenuității.

Mi se părea acum atât de simplă acea miraculoasă naștere și renaștere a firii, acea fabuloasă și febrilă maternitate a cosmosului, precum a infimelor creații concepute în joacă. Deși eram ocupat să străbat spațiul pe acea instalație improvizată, atât de fragilă, de ridicolă, prin acele eforturi chinuitoare, parcă nu de om, ci de animal al pădurilor, ce zboară pe crengi elastice, mă simțeam totuși inundat de un sentiment al libertății absolute. Nu mai eram condiționat de nimic, sentimentul dependenței terestre dispăruse, sfoarele acelea erau ca și inexistente, fire subțiri de păianjen. Nu zburam, pluteam, înaintam în văzduh ca o rasă nouă de om, acceptat într-o mare fraternitate cu văzduhul, cu cerul, cu nemărginirea materială ieșită din gravitație.

Eram conștient de unicitatea experienței pe care o trăiam și în care vedeam un miracol, un privilegiu divin, un fel de contopire cu golul cosmic. Jubilam, închipuindu-mi cum voi povesti altora fantastica aventură, călătoria prin spațiile celeste, deși nu eram sigur că voi mai ajunge în situația de a o face. Mă resemnam cu ideea că dacă nu voi reveni pe pământ, e destul că pot trăi această plimbare pe fantasticele tărâmurii.